

כנסת אל תספז

202

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. — ראיתי בשם אדמו"ר הרה"צ מאפטא ז"ל, טעם לדבר שכתוב בחיר"ק ולא בסגו"ל כמו בכל מקום. והנה איתא בענין שינוי השם של שרה אמנו משרי לשרה, שהיו"ד התרעמה על שנעקרה משמה של אותה צדקת, והבטיח לה הקב"ה להוסיפה לשמו של יהושע. אבל א"כ יש לשאול מהיכן באו הנקודות, שהרי בשרי היו"ד אינה מנוקדת וביהושע היו"ד מנוקדת בשו"א. התירוץ הוא שלקח שתי נקודות מהתיבה בן, שהיא מנוקדת בסגו"ל ושם אותם ביו"ד, ולפי זה נשאר בתיבת בן רק נקודה אחת, ואתי שפיר שמנוקד בחיר"ק.

6

(1) ח"י-ג' וכו'

וכן היינו בעיניהם. — ראיתי בשם הרבי מקוצק ז"ל, שגם זה היה מחטא המרגלים, מה שחשבו כיצד הם נראים בעיניהם של יושבי הארץ. כי באמת כל מי שהולך בדרכי הישר והטוב אינו צריך לדאוג למה שיאמרו עליו אחרים, והולך בתום ילך בטח, ולא יבוש מפני המלעיגים. (אמר המעתיק: ואני שמעתי בשם הרבי מקוצק ז"ל ששאל על פסוק זה, בשלמא ונהי בעינינו כהגבים, ניחא, דאת זה היו יודעים מעצמם, אבל וכן היינו בעיניהם, מנא הוו ידעי איך הם בעיני הענקים. ואמר על זה בקיצור גמרי: לפי מה שהאדם בעיני עצמו כך הוא גם בעיני האחרים...).

11

1 - We can surely go up and take possession of it, for we can indeed overcome it. Chazal say that three grants have been bestowed upon Israel: Torah, the Land of Israel and the world to come: but the Jew had to acquire them through effort, through suffering (Berachos 5a). God rewards a person in accordance with his effort. A person appreciates something in proportion to the level of hardship he had to undergo to achieve it. To create the eternal bond between spiritual values and the Jew, he had to work for it, to experience pain.

(2) מ"ג כ"ד

2 - Holiness has one source: sacrifice. Holiness and sacrifice, both literally and figuratively, are fundamentally the same concept. Holiness can only be created through self-sacrifice, pain, effort, and exertion. If a person does not anticipate and struggle, holiness cannot come into being. That the existence of the State of Israel is a miracle is beyond doubt. At the same time, it is a miracle that came at great cost. At Israel's very inception, on the first night of the State of Israel's existence, bombs were dropped on Tei Aviv. Subsequently, in the years since it has come into being, the relationship of world Jewry to the State of Israel has been like the relationship of a mother to

14 - her only child: saturated with trembling fear and insecurity. Insecurity, because one is never sure if a passenger bus will be attacked. One is never certain if a small fishing vessel in the Gulf of Aqaba will not be fired upon. A mother whose son is stationed only a few miles from her home is never sure if he will not become the next victim of Arab snipers.

Why is the suffering that has accompanied the entire history of the State of Israel necessary? Because the State of Israel involves holiness, and holiness only exists if man, through sacrifice, becomes a partner with God.

21 - The paradigm of this partnership is the mitzvah of circumcision, to which the prophet refers: through your blood shall you live (Ec. 16:6). The blood and the suffering allow us to merit the continued existence of Medinas Yisrael. We experience this uncertain period in our history because our very insecurity is a sign that Hashem indeed desires the State of Israel. If He did not, the birth and the subsequent building of the State would have proceeded smoothly.

22 - Jewish history is on a zig-zag trajectory: Abraham was repeatedly promised a child by God, and yet had to wait many long years for Isaac's birth, ultimately to be commanded to sacrifice him. Moses had to wait atop a cold mountain for forty days until God finally revealed Himself with the message of Israel's forgiveness. The suffering, the worry, the uncertainty, is precisely what God desires of us. (Derashot Harav, pp. 172-177)

משנה מסכת ביכורים פרק ג משנה א

(3)

[*] כיצד מפרישין הבכורים יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה אשכול שביכר רמון שביכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים

במדבר פרשת שלח פרק יג פסוק כג

(4)

ויבאו עדי-גמל אשכל ויקרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאהו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים:

ח' הרמ"ז- ר' מנחם זעמבא ס' ג

(5)

איתא בשם האריז"ל דמצות הבאת הביכורים היא תיקון לחטא המרגלים. דהרי המרגלים הוציאו דבת על הארץ ומצות ביכורים ניתנה משום חיבת הארץ. והוסיף ע"ז הרמ"ז זצ"ל רמז לזה במשנה בביכורים (ג:א). הנה מוזכרים כאן השלשה מינים המוזכרים גם אצל המרגלים שאותם הם הביאו מארץ ישראל. והרמז להקשר שביניהן.

(1)

פי"ד. א. ויתנו את קולם ויבכו העם כלילה
 ההוא. תבת את מינתרת לכאר דהו"מ למכתב
 וישאו קולם ויבכו וכמש"כ גבי עשו וישא עשו
 קולו ויבך. וי"ל דבא לרמוז מ"ש בגמ' אותו
 הלילה ליל ט"ב הי' א"ל הקב"ה אתם בכיתם
 בכי' של חנם אני אקבע לכם בכי' לדורות, אמ'
 ר"ת תשעה אב, וכעין מ"ש בוחר וישלח ע"כ
 לא יאכלו בניי את גיד הנשה את ר"ת תשעה
 אב מכאן שכל האוכל בת"ב כאילו אוכל גיה"נ.

(א"ת) (6)
 לר"ב

ברש"י סר צלם מעליהם, מגינם וחזקם, כשרים שבהם מתו, איוב שהיה
 מגין עליהם וכו', והוא מהגמרא סוטה (דף ל"ח) דאמרין שם איוב צדיק גדול היה
 וגדול מה שנאמר באיוב וכו' ע"ש, והנה איתא במסכת כבא בתרא (דף ט"ז ע"א)
 א"ר ביקש איוב להפוך קערה על פיה וכו' ע"ש, וכבר נאמרו הרבה פירושים
 בזה, אמנם יש לכאר שהמליצה הזאת להפוך קערה על פיה הוא ממעשה
המפורסמת שהיה כבר, (המובא בס' בן המלך והנזיר שער כ"ד). שהיה מלך עז
 ורב חמה וכל איש המוני יחת, אין כפר לחמתו ואין משיב גזירתו, ויהי היום
 וישם אחד ממשרתיו לאכול לפניו ומרוב הפחד והאימה נדחה ידו והטה וקערה
 ונשפך מעט ממנה, ותבער חמת המלך וידע העבד כי כלתה אליו הרעה, ויקח את
 הקערה ויהפכה על פיה בזדון, ויצו המלך לכרות את ראשו, ויאמר לו המלך אי
 לך פתי וסכל מה זאת עשית, הלא טובה השגגה אף גדולה, מהזדון אף קטן, ואף
 כי שגגתך היה קלה מאד, ויאמר לו העבד אדוני המלך, ידעתי כי אחת דתך
להמית על כל חטא קטן ושגגה קלה לא תחמול ולא תכסה, וחששתי על חילול
כבודך, כי יראו העם מיעוט עוונתי וקושי גזירתך האכזרית, והיית לשמצה, ולא
 יבטחו עוד בך ובאהבתך, ולא תכון אתה ומלכותך, לכן ישר העוונתי להזיד
בזדון הנבלה הנוראה הזאת, למען יצדיקו הכל את דינך הקשה, ויטב מאד בעיני
המלך ויפטור אותו מכל עונש ע"ש, וי"ל דכאן תפשו חז"ל הלשון הפך הקערה
 על פיה, לדוגמה ולמשל על כל מעשה הדומה למעשה המשרת של המלך הנ"ל,
דאיננו היה ידוע ומפורסם לצדיק גדול ועובד מאהבה, וכראותו את הרעות
 הרבות והצרות והיסורים הנוראים אשר דכאוהו ה', וכל העולם הרעישו ותמהו
 על זאת, וחשש אינו לכבוד השי"ת אשר אין חקר לתבונתו שלא יתחלל ח"ו,
 ולא יאמרו כי שוא עבוד וכו', על כן התחיל לדבר אשר לא כדת, כדי שיחזיקוהו
הבריות לחוטא ואשם, ויצדיקו הכל ויאמרו כי צדיק ה' וישר משפטו, וכה"ג
 אמרו חז"ל סנהדרין (דף ק"ז ע"א) על דוד המלך ע"ה שבקש לעשות כן, והשתא
 ערבה ומתוקה המליצה בקש איוב להפוך הקערה על פיה כמעשה של המשרת
 הנ"ל. (קהלת יצחק עה"ת בפרחי ניסן פי' שמו"ה)

(7)
 לר"ב
 לר"ב

כי לחמנו הם (יד, ט). וברש"י: נאכלם כלחם. — מליצה נוראה וכה"מלמדת
 העמידה כאן התורה. אמר הכתוב (תהלים קמו, ג) "אל תבטחו בנדיבים בבן אדם
 שאין לו תשועה". ביאור "שאין לו תשועה" הכוונה, שהתשועה שאמנם ביד
 האדם להושיע, זו התשועה לא מתייחסת אליו, "שאין לו תשועה" — אצלו אין
 המקור לתשועה, והראיה, כי הרי "תצא רוחו ישוב לאדמתו ביום ההוא אבדו
 עשתותיו" (שם שם ד), — ותשועה מקורית אינה נפסקת לעולם, וכיון
 שהתשועה אינה מקורית א"כ הבל היא, ואיך תבטחו בו?
כשיראה אדם אבן גדולה מאד, האם יפחד ממנה? כשיראה אדם מוטות
ברזל כבדים מאד מונחים לפניו, האם יפחד מהם? אין ספק כי באבנים ובברזל
רב הכח והגבורה, אבל גם מבעד כח וגבורה אין מה ליפחד, הכח והגבורה אינן
מיוחסים להם, אם אדם לא יזרקם, אם האדם לא יכה בהם, כחם וגבורתם לא
יפעלו מאומה! גם בעד עוג מלך הבשן אין מה ליפחד ממנו, ה' לי לא אירא מה
יעשה לי אדם"?! — כי לחמנו הם, האם תעלה על דעתך מחשבה כי הלחם
ימאן מלהתחחך?! אלא ודאי כי אצלך חילוק גדול בין מציאות אדם למציאות
 של לחם, א"כ הרי הנך ממש מורד בה'! — כי תחשוב כי יש מה ליפחד מן
 האדם, כי אמנם כי יש בו כח וגבורה יותר מפת לחם?! מבהיל ונורא דמיון
 הכתוב לפת לחם! עד כמה היא מרת התרועה על האדם, כי בעיני צריכים
 שניהם להיות ממש שווים!

(8)
 ל' יכונג

(2)

94
 "ויהיו בני ישראל במדבר, וימצאו איש מקושש עניים ביום השבת וגו' ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו" (מו: לב-לד) — יש להבין — למה הדגיש כאן הכתוב שהיו בניי "במדבר" באותה שעה? ועוד, למה כתב "כי לא פורש מה יעשה לו"; הלוא כתוב בפ' ויקהל "כל העושה בו מלאכה יומת"; א"כ מה נסתפקו כאן? [רש"י כבר הרגיש בזה ופי' דלא פורש איוו מיתה חייב]. בספר "קול רנה" (מובא ב"פרפראות לאורה") תירץ דבפ"ק דשבת (דף ו') מובאת ברייתא אחת האומרת דמדבר חרי הוא רשות הרבים, ובברייתא אחרת איתא דמדבר חרי הוא ככרמלית, והסביר אב"י: כאן בזמן שהיו ישראל שרויים במדבר, כאן בזמן שאין ישראל שרויים במדבר, ופירש"י: דבזמן שישראל שרויים במדבר הי' רשה"ר. (מכאן המקור לאותה דיעה דרשה"ר היא דוקא כשששים רבוא בוקעין בו), וללו בזמן שהיו בניי במדבר, הי' רשה"ר; ואילו היום, חרי הוא כרמלית. אמנם, בהרמב"ם (פי"ד מהל' שבת) פסק דמדבר הוא כרשה"ר, והקשו עליו חכמי לוניל מהגמ' הנ"ל דמשמע רק בזמן דהוו שם ששים רבוא, ותירץ רבינו אברהם בנו של הרמב"ם, דהרמב"ם ביאר את הגמ' באופן אחר, דבזמן שהיו ישראל שרויים במדבר, והיו מוקפים ענני כבוד שהיו כמתיצה, המדבר הי' ככרמלית. אמנם, היום שאין שם ענני הכבוד, מדבר חרי הוא כרשה"ר [ואין צורך לששים רבוא כדי להחשיבו רשה"ר]. ולכן כתוב כאן "ויהיו בני ישראל במדבר", ונסתפקו איך לדון את המדבר — אם כרשה"ר כזון ששים רבוא בוקעין בו, אם ככרמלית כיון שהיו מוקפים ענני הכבוד, וכשמצאו את המקושש שהי' מעביר ד' אמות ברשה"ר [כפי שיטה אחת בשבת זו:]: "ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו" — אם לדון את המדבר ככרמלית כפי שיטת הרמב"ם משום דהיו מוקפים בענני הכבוד, או כרשה"ר כפי רש"י משום שהיו שם ששים רבוא. [וכיון שצוה הקב"ה

9
 ע"ה
 ע"ה

לסקול אותו, מוכח כפי רש"י, דמדבר הי' כרשה"ר. אמנם, אפשר דהרמב"ם יסביר שהמקושש הי' מעמר (כפי שיטה אחרת בשבת שם) או תולש (כפי הירושלמי סנהדרין פ"ה ה"א), ולכן נתייב סקילה].

26

אין גם במקום פחד

וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים (מתוך ההפטרות)

10

יש לעיין במה ששלח יהושע מרגלים ליריחו, שהרי לכאורה ענין המרגלים הוא מתכסיסי המלחמה, ויריחו לא נכבשה כלל במלחמה אלא בניסים מן השמים, וא"כ מה הענין לשלוח לשם מרגלים.

ע"ה
 ע"ה

ונראה, שהנה מסופר בנביא (מלכים ב פרק ו) שרצה מלך ארם לקחת את אלישע ושלח גדוד חיל להקיף את העיר, ונערו של אלישע פחד מהם. א"ל אלישע: אל תירא, והראה לו סוסים ורכב אש על ההר, ואמר לו: רבים אתנו מאשר אותם, ובסוף ההצלה הגיעה באופן אחר לגמרי, עיי"ש.

6

ואינו מובן, אם כן מה הצורך בכל ענין הסוסים והרכב אש שהראה לו, כיון שחצלה הגיע ממקום אחר?

ואמר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר תשלא, מאמר כט), שמכאן למדנו יסוד, שאין נס במקום פחד, וכיון שהנער פחד - לא היה שייך שיעשה ה' נס. לכן הוצרך אלישע קודם להסיר ממנו את הפחד, ורק אח"כ הצילם הקב"ה בדרך אחרת.

11

על פי יסוד זה י"ל גם כאן, שעם ישראל פחדו מהכנענים, ובמצב כזה לא היתה אפשרות שיעשה להם הקב"ה ניסים. לכן הוצרך יהושע לשלוח מרגלים שיסירו מהם את פחדם.

וכששבו המרגלים ואמרו שנמוגו כל יושבי הארץ מפני בני ישראל, היינו שהכנענים מפחדים מהם - ידיעה זו גרמה להסיר מעם ישראל את הפחד ושוב היו ראויים לניסי המלחמה.

14

3

שיחות מאמר צד מוסר שצמ

11

מאמר צד תשל"א
פרשת שופטים

ולא ימס את לבב אחיו

"מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו" (דברים כ ח), והרמב"ן בפירושו שם הביא את דעת הבה"ג כי זו מצות לא תעשה, שלא ימנע מלשוב, שלא ימס את לבב אחיו כלבבו, יעו"ש.
ונראה שיש ללמוד מדין זה, שכל הירא ורך הלבב שאינו הולך בדרכי האמונה והבטחון. והרי הוא עלול להמס את לבב אחיו כלבבו, אל יהא מצוי בין אחיו, אלא "ילך וישב לביתו" ולא יראה איש ברפיון ידיו, וק"ו לבן ישיבה שעליו להזהר ולהשמר שלא לגרום רפיון לזולתו ולא יהא בכלל איסור זה.

ובספר מלכים ב (ו טו-יח) כתוב: "וישכם משרת איש האלקים לקום ויצא והנה חיל סובב את העיר וסוס ורכב ויאמר נערו אליו אהה אדוני איכה נעשה, ויאמר אל תירא כי רבים אשר אתנו מאשר אותם, ויתפלל אלישע ויאמר ד' פקח נא את עיני ויראה ויפקח ד' את עיני הנער וירא והנה ההר מלא סוסים ורכב אש סביבות אלישע", ומיד לאחר מכן כתוב: "וירדו אליו ויתפלל אלישע אל ד' ויאמר הן נא את הגוי הזה בסנורים ויכם בסנורים כדבר אלישע".

והנה לכאורה נס הסוסים ורכב האש שירדו סביבות אלישע היה מיותר לגמרי. שהרי חיל ארם הוכה בסנורים מבלי יכולת עשות מאומה, וזו היתה הצלתם, ומפני מה הוצרכו לגס של "כי רבים אשר אתנו מאשר אותם", והרי הרבים אשר אותם חסרי אונים היו והולכים בחושך ואין להתיירא מהם. וע"ש בפ' הרד"ק שפקח הקב"ה את עיני הנער והראהו את הסוסים ורכב האש "לחזק את לבו שלא יפחד". וכבר נתבאר במקום אחר הצורך לכך, לפי שאין עושים נס להציל מי שנפחד ונבהל, כי עצם פחדו ובהלתו היא הסכנה הגדולה ביותר עבורו, ולכן בטרם כל היה צורך להרגיעו, ורק אז יהא ראוי להצלה, ולצורך זה היה צריך את רכב האש.

ועדיין יש להבין, הרי הנס שהוכו חיל ארם בסנורים נעשה עבור אלישע להצילו מהי"ל ארם שבאו לתופסו, כמו שנתפרש שם ששלח מלך ארם חיל כבד לתפוס ולאסור את אלישע, וא"כ שוב קשה מה היה צורך לחזק את לב הנער. ומשמע מזה שכל זמן שהיה נערו של אלישע נפחד ונבהל, היה אף אלישע עצמו בסכנה, וכמו שנתבאר שהאיש הירא ורך הלבב מסכן את כל סביביו, והפגם במידת הבטחון של הנער סיכן אף את אלישע, וע"כ נעשה הנס ראשון לחזק תחילה את לב הנער שלא יפחד, ורק אח"כ נעשה הנס להצלת אלישע.

ולכן הזהירה התורה ב"לאו" - "ולא ימס את לבב אחיו כלבבו". עליו לחזק עצמו באמונה ובבטחון, ואם לאו "ילך וישב לביתו" - סכנה הוא לכלל כולו.